

ANA DİLİNDE DÜŞÜNMEK¹

C. OUCHINSKI
Çeviren: Ali AK
Filolog

Bir Rus'un Rus olmasını,
Ve bir İngiliz'in İngiliz olmasını;
Eger Prusya'da iken Prusyalı isek
Fransa'da da Fransız olmamızı isterim.

Béranger

"Bu makale ilk defa 1861 yılında *Revue du Ministère de l'Instruction publique* dergisinde yayınlandı. Ana dilinin eğitim ve öğretiminin önemi üzerine yazılan bu yazı dünya pedagoji literatürünün en ilginç makalelerinden birisidir.

Ouchinski tarafından ana dilinin eğitime verilen önem, Rus okullarındaki klasik öğretim sisteminin hâkimiyetini savunan resmî pedagoji görüşüyle çelişiyordu. 1850'li yıllarda, eski diller (Latince ve Yunanca) Rusya'daki klasik liselerde, programın yüzde 28,8ini (ayda 46 saat) kaplarken, Rus dili ve edebiyatının öğretimine sadece yüzde 14,4 (ayda 23 saat) yer ayrılıyordu.

Ouchinski Fransızcanın lehine Rusçayı ihmal eden asil çevrelerin klasik eğitimlerini de sert bir şekilde eleştiriyordu. Bu ilginç makalede ana dili eğitimi ile ilgili ileri sürülen fikirler, değerini halen korumaktadır."

İnsan havanın varlığını henüz keşf etmeden önce onu teneffüs etti. Özelliklerini, yapısını, vücut için önemini bilmeden havanın uzun zamandan beri mevcut olduğunu bildi. İnsanlar dilin organizmasının karmaşıklığını ve derinliğini, dilin manevî yaşamları için önemini kavramadan ve bilmeden uzun zaman önce ana dillerinin zenginliğinden yararlandılar. Fakat bugün ana dillerinin değerini tam olarak takdir edebiliyorlar mı ? Olağan kanaat ve düşüncelere, okullardaki uygulamalara, farklı öğretim kurumlarındaki anlayışlara göre, böyle bir değerlendirmeden çok uzak olduğumuzu kabul etmemiz gerekiyor.

İnsan sözünün yahut şu veya bu halkın dilinin başlangıcı zamanın karanlığında kaybolmaktadır, tıpkı insanlığın ve bütün büyük milletlerin tarihlerinin menşelerinin karanlıkta kalmaları gibi dilin menşei de karanlıktır.

---

¹ Bu makale, C. Ouchenski'nin *Œuvres Choisies* adlı eserinden Türkçe'ye çevrilmiştir.

Fakat bu böyle olmasına rağmen, biz kesin olarak inanıyoruz ki *her halkın dili*, bir başkası tarafından değil *bizzat o halkın kendisi tarafından yaratılmıştır*. Bu tezi bir aksiyom olarak kabul ettikten sonra, ister istemez bir soru ile karşılaşırız :

Bir dilin ifade ettiği her şeyin o dili yaratan halkın bağrında gizlenmesi mümkün müdür?

Dilde zengin felsefî bir anlayışın gerçekten şiirsel bir duygunun, zarif bir tadın, insanı şaşırtan bir güven içinde, yoğunlaştırılmış bir fikrî çalışmanın izleri, doğal olayların en küçük ayrıntılarının son derece ince bir algılanmasıyla, sayısız gözlemin, kesin bir mantığın, görkemli gönül bağlarının, ardından büyük şairlerin ve büyük filozofların güçlkle nüfuz ettikleri fikir filizleri de dahil, zenginliğini bulunca, bütün bunların kaba ve cahil, o kadar garip, görünüşte, felsefeyle, sanatla, şiirle, ve zarafetle hiçbir ortak yanları olmayan zevkleri, büyüklükle ilgisi olmayan idealleri, sanatkârane özelemleri olmayan bu halk yığını tarafından yaratıldığına inanmıyoruz. Fakat bizde meydana gelen bu şüphelere cevap olarak, bu bilgisiz ve kaba diye nitelendirdiğimiz kitlenin sinelerinden şairlere, müzisyenlere, sanatçılara hayranlık uyandıran bir ilham kaynağı olan halk şarkısı çıkmaktadır. Filologların ve filozofların üzerinde düşündüğü açık, belirgin ve anlam yüklü sözler karşımıza çıkmaktadır; bu filolog ve filozoflar bilim ve özümsebilir duruma getirilmiş düşünce üzerinde çalışırken, barbar ve cahil halk tarafından yaratılmış ve tarihin karanlık zamanlarından bize kadar gelen bu sözlerin derinlikleri ve bildirdikleri hakikat karşısında hayretlerini gizleyememektedirler. Başka olgulardan daha çok, bu dil olgusu, bilgilerimizin, bilgi birikimimizin, gelişmemizin bize ilham ettiği boş büyüklük gururumuzdan kurtulmamıza yeter. Başka bir olgudan daha çok dil olgusu, bize bilinçli, ayrı bir varlık olduğumuzu, insanın kendi başına bir organizma olduğu gerçeğini hatırlatır, ayrıca, yeryüzünde daha başka muazzam varlıkların mevcudiyetini de görebilme olanağını verir. İnsan kendi başına ele alınınca, bütün bu muazzam organizmaya oranla alyuvarlardan meydana gelen küçücük bir varlıktan daha fazla bir şey değildir. Aldığımız eğitimden dolayı boş gururla övünen bizler, sade ve son derece basit, yarı vahşi, daha alt gruplara mensup halk kitlesinin büyük çoğunluğunu oluşturan insanlara tepeden bakıyoruz; fakat biz gerçekten iyi yetişmiş ve iyi bir kültüre sahipsek ve bunu da iyice sindirebilmişsek, tarihî halk kitlesinin önünde saygı ile eğilmemiz gerekir. Halkın taklit edemediğimiz, algılamakta güçlük çektiğimiz eserlerine karşı hayranlık duyan bizler, halkın en derin yerinde esrarengiz bir şekilde gizlenen entelektüel yaşamın kaynaklarından eserlerimiz için gerekli olan kuvvet ve yaşamı almaya eriştiğimiz zaman, kendimizi mutlu sayacağız. Bir fert ne kadar iyi eğitilmiş, ne kadar bilgili ve ne kadar yetenekle donatılmış olursa olsun, halk denilen organizmadan sonsuz derecede daha aşağı olduğu konusunda, halktan aldığımız dil tek başına bizi ikna etmeye yeter.

Halk, kendi dilini nasıl yaratır? Bu olayın kanunları nelerdir? Hangi zevklerden ilham alır, ne gibi derslerden yararlanır? Derenin şırıltısını mı, rüzgarın esintisini mi dinler? Bir Almanın konuşması bir Slav'inkinde neden farklı bir sesle çınlar? Niçin bu dillerde bunca benzer ve farklı şeyler bulunur? Bunlar, çok gerilerde kalmış hangi çağda, hangi ülkede ve nerede bir araya gelmiş ve ardından birbirlerinden ayrılmışlardır? Bu dillerden birini başka bir yöne diğerini

de farklı bir yola sevk eden şey nedir? Öyle ki aynı kandan gelen bu kardeş diller sonra birbirleriyle karşılaşınca birbirlerini tanımasınlar. Bütün bu sorular filoloji ve tarih için sonu gelmez bir problem teşkil ederler; fakat bunların üzerinde düşünmek için deneyimli bir filolog olmaya gerek yok, bu halkın ruhunun derinliklerinde saklanmış esrarengiz bir tohum tanesinde yeşeren, o halkın bütün özelliklerini üzerinde taşıyarak büyüyen, bir halkın dilinin, o halkın organik ve tutarlı bir eseri olan ana dili üzerinde düşünmek yeter.

Bir halkın dili asla solmayan ve bütün manevî hayatı boyunca tarihinin sınırlarının ötesinden başlayarak sürekli açan emsalsiz bir çiçektir. Dil, halkın ruhunu ve bütün vatanını ifade eder; halkın yaratıcı ruhu sayesinde vatanın göğünü, havasını, fiziksel olaylarını, iklimini, tarlalarını, dağlarını ve vadilerini, ormanlarını ve akarsularını, kasırga ve fırtınalarını, içinde doğduğu tabiatın duygu ve düşünce dolu bazen sert bir şekilde insanın vatani için duyduğu aşkı çınlayan, memleket şarkılarında ve halk şairlerinin şiirlerinde ifadesini bulan bütün bu derin sesi düşüncelere, tablolara ve sadalara dönüştürür. Halk dilinin berrak derinliklerine sadece vatanın doğası aksetmez, fakat aynı zamanda halkın manevî tarihi de akseder. Nesiller birbirlerini izlerler, fakat bu nesillerin her birinin hayatta tecrübe ve birikimleri dilde kalır ve kendilerinden sonra gelen nesillere aktarılır. Bir nesilden sonra başka bir nesil, derin duyguların meyvelerini, tarihsel olayları, inançları, düşünceleri, duyulan acı ve sevinçlerin bıraktığı izleri ana dilin hazinesinde biriktirir: Kısaca halk, bütün manevî yaşamın izlerini, saygı ve sevgi ile ana dilinde muhafaza eder. Dil, halkın geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki nesillerini canlı bir tarih bütünlüğü hâlinde birbirine bağlayan en canlı, en zengin ve en sağlam bir araçtır. Dil, halkın sadece gerçeğini ifade etmez, bu gerçeğin ta kendisidir. Halkın dili kaybolunca, halkın kendisi de artık yoktur. Bu nedenle, örneğin, yabancı işgalcilerin bütün şiddet ve zulümlerine maruz kalan batı Slavlar ancak, dillerine saldırı yapıldığını anlayınca, halklarının hayatının tehlikede olduğunu anladılar. Bir halkın ana dili konuşulduğu müddetçe, o halk yaşar. Bir halkın, atalarının geçmişteki sayısız nesilleri tarafından yaratılan mirasa yapılan saldırıdan daha kötü bir saldırı tasavvur edilemez. Bir halkın her şeyini elinden alabilirsiniz, fakat dillerini korudukça kaybettiklerini zamanla tekrar kazanabilirler; dilini elinden alırsanız, onu bir daha asla yaratamazsınız. Hatta, bir halk kendisine yeni bir vatan edinebilir veya kurabilir, fakat kaybettiği ana dilini asla tesis edemez; dili kaybolur kaybolmaz, halk da ölür ve bir tek kişinin katli karşısında ürperen insan ruhu, acaba Tanrı'nın yarattıklarının yeryüzündeki en büyüğü olan bir halkın, yüzyılların eseri olan tarihsel kişiliğine yapılan saldırıya tanık olunca ne hissedecektir ?

Öyleyse, yüzyılların içinde şekillenen manevî yaşamın bu düzgün ve eksiksiz tarihi olan dil, aynı zamanda, hiçbir kitabın ve okulun henüz bulunmadığı zamanlarda halkı eğitmiş ve onu yaşadığı müddetçe eğitmeye devam eden bir öğretmendir. Ana dilini zahmetsizce öğrenen her yeni nesil, aynı zamanda kemikleri doğdukları yerlerde toprak olmuş, kendisinden önce yaşamış binlerce neslin düşüncelerinin ve duygularının sonuçlarını da öğrenir. Bu nesiller belki de Ren veya Dinyeper kıyılarında yaşamadılar, kim bilir belki de Himalayalar'ın eteklerinde herhangi bir yerde yaşadılar. Bu sayısız nesillerin hissettiği, gördüğü,

maruz kaldığı, düşündüğü her şey, yalnızca dünyayı keşfetmeye veya anlamaya başlayan bir çocuğa ana dili sayesinde kolayca aktarılır; ana dilini öğrendikten sonra çocuk, olağanüstü güçlerle donatılmış olarak hayata başlar. Ana dilini öğrenirken sadece dilin seslerini öğrenmez, manevî yaşamı da ana dilinin bağrında içer ve gücünü oradan alır. Ana dili ona doğayı, bir doğabilimciden daha iyi izah eder. Çevresindeki insanların karakterlerini, içinde yaşadığı toplumu, o toplumun tarihini ve özelemlerini hiçbir tarihçinin öğretemeyeceğinden daha iyi öğretir. Ana dili ona halkın inançlarını ve şiirini öğretir. Hiçbir estetikçi bunları ana dilinden daha iyi öğretemez. Nihayet, ana dili çocuğa mantık bilgileri ve felsefî kavramları öğretir. Hiçbir felsefeci çocuğa bu kavram ve bilgileri ana dilinden daha iyi öğretemez .

Alışıldığı üzere, beş altı yaşlarındaki gelişmesi yapay olarak bozulmamış bir çocuk, ana dilini akıcı ve düzgün konuşur. Fakat düşünün bir kere, altı yedi yaşlarındaki zeki bir çocuğun ana dilini konuştuğu gibi herhangi bir yabancı dili konuşabilmesi için ne kadar bilgiye, duyguya, mantığa ve hatta felsefe bilgisine sahip olması gerekir ? Çocuğun hafızasının, ana dilinin bu özümsemesinin tek faktörü olduğuna inanılırken büyük bir yanılgıya düşülmektedir: En kuvvetli hafıza bile bir dilin bütün kelimelerini, mümkün olan bütün kombinezonlarını değişiklikleri ile beraber sindiremez. Hayır, eğer biz bir dili yalnız hafızanın yardımıyla incelersek, onu hiçbir zaman tam olarak öğrenemeyiz. Halkın bir ürünü olan dil, çocuğun ruhunda insanı hayvandan ayıran konuşmayı yaratma yeteneğini geliştirir: Dil, çocuğun zekâsını geliştirir. Düşüncesini ifade etmek istediği zaman, duruma göre, çocuğun şu veya bu ifadeyi kullandığını fark edeceksiniz, ve birbirine benzeyen iki terim arasındaki son derece ince farkı yakalayabilmesine olanak veren sezgi gücüne elinizde olmadan şaşırırsınız. Aynı şekilde, yine göreceksiniz ki, çoğu durumlarda, yeni bir kelimeyi öğrenince, çocuk onu zihninde zaman veya tekil-çoğul vb.ekleriyle ifade etmeye koyulur, fiilini ise ekleriyle söylemeye ve onu başka kelimelerle düzgün bir şekilde birleştirmeye başlar; çocuk ana dilini öğrenirken, halka dili özümseme olanağı veren bu yaratıcı gücün küçük bir parçasını hazmetmeseydi, bu mümkün olur muydu ? Bir yabancıнын ne kadar büyük bir güçlkle dili bu anlamıyla kazandığını bir düşünün; onu bütünüyle öğrenir mi?

Bazı Almanlar yirmi yıl Rusya'da kalmalarına karşın üç yaşındaki bir Rus çocuğunun bile bildiği kavramları bilemezler.

Fakat ana dili denilen bu olağanüstü öğretmen, sadece birçok şeyi öğretmekle kalmaz, aynı zamanda anlaşılması güç bir yöntem yardımıyla bu öğretimi şaşılacak derecede kolaylaştırır da. Çocuğa bilmediği birkaç ad, yedi veya sekiz yabancı kelime, iki veya üç yeni kavram öğretmek istediğimiz zaman, ona birçok karışık olayı izah etmek istediğimizde, bize çok büyük gayrete mal olduğu gibi çocuğa da çok daha fazla gayrete mal olur. Çocuk öğrenir, sonra unuttur, ve öğretilen kavramlar birazcık soyut olurlarsa ve içlerinde az çok mantık veya dilbilgisi inceliği bulunursa, çocuk bunları pozitif olarak sindirmeye muktedir değildir, halbuki kendi ana dilinin pratiğinde, kendisine yabancı dilde izah etmekte büyük bir gayret sarfettiğimiz aynı incelikteki kavramları serbestçe, zorlanmadan kullanır. Çocuğun dili bilinçsizce öğrendiğini ifade ederken genellikle kendimizden

eminiz; fakat bu cümle kesinlikle hiç bir şeyi açıklamaz. Eğer çocuk şu veya bu terimi veya dilbilgisel yapıyı düzgünce kullanıyorsa, konuşurken kelimeler ile dilbilgisel yapıları arasında bir ince ayırım yapıyorsa, bu demektir ki, arzuladığımız şekil ve tarzda olmamasına karşın, çocuğun bunların arasındaki farkı iyi bildiğini gösterir. Ana dilini öğrenirken çocuk sadece kelimeleri, bunların terkiplerini ve değişikliklerini hazmetmez, fakat aynı zamanda kavramı, düşünceyi, görüşü, duyguyu, sanatsal imajı, dilin mantık ve felsefesini de öğrenir. Hem de kolayca ve hızlı bir şekilde öğrenir, ve iki veya üç yılın sonunda, o kadar şey öğrenir ki bir yabancı dilde yirmi yılda metotlu ve uygulamalı bir eğitimle bunların yarısının bile öğrenilmesi mümkün değildir. Bütün bunlar, bu halk öğretmeni denilen ana dili sayesinde olmaktadır.

Fakat, buna neden "**ana dili**" adını verdiğimizizi bize sormayacaklar mı? Pratik olarak, bir yabancı dil aynı kolaylıkla bir çocuğa öğretilemez mi? Bu öğrenme ana dilinin öğretimi kadar yararlı olmaz mı? Fransızca ve Almanca dilleri, Rusça, Latince ve Yunanca dilleri gibi, asırlardır bu dilleri konuşan Fransız ve Alman halklarının manevî yaşamını temsil ederler. Öyleyse erken yaşta bir yabancı dili konuşmaya başlarsa, zihinsel gelişimi bundan hiçbir şey kaybetmeyecektir, ve belki bundan kazançlı çıkacaktır. Rus çocuklarının dillerinden kazandıkları hazineler kadar, Fransız, İngiliz, İtalyan çocukları da kendi dillerinden kazanırlar belki daha fazlasını bile elde ederler. Bu tamamıyla doğrudur, ve daha küçük yaştan itibaren Fransızca veya Almanca konuşan bir Rus çocuğu, bir Fransız veya bir Alman çocuğu ile aynı ortama konmuş demektir. Ulusal karakterlerin kalıtımını tartışmasız olgusunu göz önüne alırsak aşağıdaki satırlarda göreceğimiz gibi, zihni gelişimi aynı yolu izleyecektir; buna şüphe yok, biraz farklı da olsa.

İçinde halkın manevî yaşamının sonuçlarının ifade edildiği dili, halkın düşünce ve duygusunun organik bir eseri olarak telâkki ederken, pek tabii, her halkın dilinde neden o halkın karakterinin kendisini gösterdiğini anlayacağız. Bir Fransızın hafif, cıvılcı, sevimli, cürekârlığa kadar varan saygılı, bir kelebek gibi oradan oraya uçar gibi konuşması; bir Almanın ağır, bulanık, ölçülü, birbirine karışma temayülünü gösteren konuşması; bir İngilizin açık, veciz, her türlü kararsızlıktan uzak, pratik, doğrudan amaca giden konuşması; bir İtalyanın şakiyan, ışıl ışıl, renk ve imajlarla dolu konuşması; bir Slavın akıcı, duyguların etkisiyle biraz hareketli ve bazen ses sıçramalarıyla dalgalıdır. Bu farklı konuşma biçimleri, bu dilleri yaratan halkların karakterini, bize en iyi tasvirlerden ve genellikle halkın katılmadığı tarihten bile daha iyi tanıtır. Bu nedenle bir halkın karakterini kavramanın en iyi ve en emin yolu, onun dilini öğrenmektir ve halkın diline ne kadar nüfuz edersek onun karakterine de o ölçüde derin bir şekilde nüfuz ederiz.

Dillerin bu tartışmasız özgünlüğünden hareket ederek, bir çocuğun zihni gelişiminin, o çocuğun ilk yıllarında konuştuğu dilden bağımsız olmadığı sonucunu çıkarmakta haklı değil miyiz? Eğer, bir çocuğu çevreleyen tabiat ve insanların ve hatta odasının duvarında asılı bir tablonun, oynadığı oyuncakların, çocuğun ruhu ve gelişmesinin yönlendirilmesi üzerinde bir etki yaptığını kabul ediyorsak, her halkın dilinin kendine özgü bir karakteri olduğunu; doğanın, yaşamın, insanlar

arasındaki ilişkilerin bu ilk yorumcusunu, bunun sayesinde ruhun her şeyi gördüğü, anladığı ve hissettiği ve ruhu saran bu ince ve nazik atmosferi, özgün bir karakterle dolu bu fenomeninin etkisini nasıl inkâr edebiliriz? Bununla beraber diyebilirsiniz ki, eğer Rusça sözler değil de bu atmosferi yaratan yabancı dilin sözleri olsa bunda ne mahzur olabilir?.Gerçekte, **ilk önce** bunun bir mahzuru olmayacaktı, eğer bu sözler çocuğun organizmasında onları kabul etmeye hazır bir saha bulsaydı. **ikinci olarak**, çocuk konuştuğu dilin halkının bulunduğu yere tamamen götürülseydi ve **üçüncü olarak** kendi ana dilinin yerini alan yabancı dili konuşan halkın arasında yaşamaya mecbur kalsaydı, bunun büyük bir mahzurunun olmadığını söyleyebilirdik. Sonuç olarak, küçük Rus çocuğu her yönüyle bir Fransız, bir Alman veya bir İngiliz hâline gelmek zorunda kalsaydı, bunda pek kötülük olmayacaktı. İşte bu koşullardan *ilkinin* gerçekleşmesi olanaksız: Eğer küçük Rus çocuğu yabancı bir ülkede eğitilebilseydi *ikinci koşul* gerçekleşebilirdi. Çocuğun ebeveynlerinin çocuğun vatanını değiştirmelerine karar vermeleri durumunda *üçüncüsü*, gerçekleşebilirdi.

Çocuğun organizmasında ulusal bir karakterin kalıtımından söz etmeye ihtiyaç var mı? Ebeveynlerin çocuklarına yüz hatlarını kalıtım yoluyla o kadar belirgin şekilde geçirdiklerini görünce, örneğin gözlerinin rengi, burnun, dudakların şekli, boy, mimikleri, saçları, yürüyüşü, görünce, pek tabii düşünmeliyiz ki, daha ince belirgin hatlar ve bunun sonucu olarak daha derin hatların çocuklar tarafından kalıtım yoluyla kesin olarak aldıklarını düşünebiliriz. Bir kişinin özel ve belirgin niteliklerinin menşei, derin ve gizli olduğu oranda, bunlar kalıtım yoluyla o oranda çocuklara geçmeye elverişlidirler. Gözleri görmeyen anne ve babadan, gözleri normal çocuklar doğar; bir kolunu veya bacağı kaybeden bir babanın bu eksikliği çocuklarına geçmez; halbuki sebepleri sinirsel organizmanın derinliklerinde gizli ve öyle ki hekimler tarafından bile kolaylıkla tespit edilemeyen bazı sinir hastalıklarının kalıtımsal olarak çocuklara geçtiğini, bazen bir nesli aşarak ondan sonraki nesle geçtiğini görüyoruz; verem, epilepsi, kalıtımsal delilik, v.s. buna örnek olarak gösterilebilir. Hiçbir şey mimikler kadar kesin olarak kalıtım yoluyla geçmez. Oysa, bu gizli, mikroskopla görülemeyen görme ve davranış şekillerinin etkisiyle sık sık değişen bu iç özelliklerin belirtisidir. Bu özelliklerin, görme ve davranış şekillerinin etkisiyle değişen bir belirtisidir. Buna göre, tartışılmaz ulusal özelliğin diğer özelliklerden daha kesin bir şekilde ebeveynlerden çocuklara geçtiğini bir olgu gibi kabul edebiliriz. (zaten tartışılmayacak kadar net olarak kendini belli eder). Başka bir makalede¹ göstermeye çalıştığımız gibi, yine karakterin bu kalıtımsal temeli, zamanla insanın karakterini oluşturacak şeye sağlam bir zemin teşkil edecektir. Doğal eğilimlerimize uygun olan şeyi kolayca kabul eder ve sağlam bir şekilde özümseriz. Bu temellere zıt veya yabancı olan şeyi zor kabul ederiz ve kolayca benimsemeyiz. Ancak uzun çabalardan sonra doğuştan karakterimizin içine bu unsurları kabul edebiliriz. Eğer bir çocuk, doğuştan gelen ulusal karakterine zıt olan bir dili konuşmaya başlarsa, bu dil çocuğun kendi ana dilinin zihinsel gelişiminde yapacağı etkiyi gösteremeyeceğini; beden ve ruhuna hiçbir zaman nüfuz edemeyeceğini; zengin, verimli bir gelişmenin habercisi olan sağlam ve derin köklere sahip olamayacağını ispat etmeye yeter.

Fakat hepsi bu kadar değil. Yukarıda bir halkın dilinin, o halkın vatanını ve ruhsal hayatını bütünüyle aksettirdiğini söylemiştik; ana dili aynı zamanda çocuk için, çevresindeki yaşamı ve bulunduğu doğayı kendisine en iyi açıklayan şeydir. Peki ama, ana dili, çocuğun içinde bulunmadığı yabancı bir yaşamı ve tabiatı açıkladığı zaman ne olur? Özel olarak hiçbir şey, fakat doğayı ve yaşamı anlamakta güçlük çeker, başka bir ifadeyle gelişmesi daha yavaş ve daha zayıf olur. Rusya'nın ortasında pek tabii hiçbir zaman Fransa'nın veya İngiltere'nin doğası yaratılamaz; ve hatta evinde yabancı bir yaşamın atmosferi yaratılsa bile, bu atmosfer çok fakir ve cılız olur! Sayesinde milliyetimizin aksettiği bu yabancı atmosferdeki her adımda yırtıklar, berelenmeler, aksaklıklar kendini gösterir. Halbuki çocuk bunları anlayacak ve ifade edecek sözlere sahip değil. Yurt dışından kadın ve erkek hizmetçiler, kadın ve erkek dadılar, mürebbiyeler getirilseler de; anne ve babalar bir evde bir tek Rusça kelime telaffuz etmeseler bile, ev Fransa'daki veya İngiltere'deki veya Almanya'daki bir ev gibi tanzim edilse ve hazırlansa da, bazen bütün bu ülkelerin yaşam tarzları bir arada olsa bile, bu ne kadar sefil bir hava, bu farklı milliyetlerden bu seçili karma yaşam biçimi ne kadar itici olur ! Ulusal menfaatlerinden kopmuş bu insanlar ne öğretebilir, neden bahsedebilirler ? Derin ve ulusal atmosferin yerine, işte bu yapay ve acınacak durumdaki havayı koymayı düşünüyorlar. Anne ve baba sadece Fransızca, Almanca veya İngilizce konuşuyorlar ve hem de kusursuzca; fakat onlar Fransızca'yı Fransa'da büyümüş bir Fransız kadar, İngilizce'yi İngiltere'de büyümüş bir İngiliz kadar, Almanca'yı Almanya'da büyümüş bir Alman kadar bildiklerini iddia edemezler. Hayır, eğer Puşkin Rusça'yı hosti² pazarcılarının yanında öğrendiyse, bizim en çılgın Fransızlar ve Almanlar da pekâlâ Fransız ve Alman köylülerinin yanında çok şey öğrenebilirlerdi. Bizim dil bilgimiz yüzeyseldir, derinliklerine, kaynaklarına kadar nüfuz edemeyiz. Diller, binlerce yıldır bu kaynaklardan yaşam ve kuvvet almışlardır. Binlerce yıldır hep genç kalan dillerin kuvvet ve yaşam aldıkları kaynaklara derinlemesine nüfuz edemeyiz. Diller, halkın ölümsüz manevî yaşamını ve vatanın doğasını yansıtan bu halk hazinesinin tükenmesine ve balçıkla örtülmesine engel olan kaynaklardır. Ya hayatın bütün havası? Ya din, insanlara karşı alınan vaziyet, duygular, farklı kavramlar? Bütün hayatımızı değiştiremeyiz, içinde yaşadığımız ulusal atmosferi değiştiremez, milliyetimizi seçemeyiz. Buna göre, Rusya'da yaşayan bir çocuğun ana dilinin yerine bir yabancı dil koyarken, ona gerçek ve zengin bir ortam yerine fakir bir ortam sunmuş oluyoruz.

Varsayalım ki zengin bir adam, evine Fransa'dan veya İngiltere'den bir toprak parçası getirmiş olsun; bu evin havası ve yaşamı o ülkede konuşulan dilin karakterine uygun olduğunu kabul edelim; hatta -ki bu gereklidir-farzedelim ki evde oturanların dinlerinin de o yabancı dili konuşan ülkedeki halkın dini ile aynı olsun ve orada ortodoks yobazlığının ve Fransız kibarlık budalalığının bu iğrenç herhangi bir karışımdan daha kötü olan karışımı bulunmasın; bu mutlu ailenin çocuklarının Fransa'daki bir çocuğun gelişmesi gibi bir gelişme veya İngiltere'deki bir çocuğun gösterdiği gelişme gibi bir gelişme gösterdiğini farzedelim; bunun sonucunda ne olurdu? Çocuk öğrendiği yabancı dil ile bir Fransızın veya bir İngilizin karakterini özümser ve ebeveynlerin kaprislerine ve modanın şaşkın

ihtiyaçlarına göre, halkın en kıymetli manevî kültüründeki payından tamamıyla vazgeçecek; onu vatanının veya halkının gerçek bir evladı yapan şey, bu pay iken, bu paydan yoksun kalacaktır. Daha sonra Rusçayı bir yabancı dil gibi öğrenebilir, ancak bu girişim onun ruhundaki ilk izlenimleri silemeyecektir. Başlangıçta konuştuğu dil, çocuğun ruhunda köklerini derinlere kadar salacaktır, etine ve kanına nüfuz edecektir, ve Rusça sahasının başka bir dil veya diller tarafından daha önceden işgal edilmiş olduğunu görecek ve yabancı kökleri dışarı atamayacaktır, çünkü değişmez bir psikolojik kanuna göre, ilk intibaların bıraktığı izler çok derin olur. Bu nedenle silinmesi çok zor olur. O zaman bu şekilde eğitilmiş bir çocuğun toplum hayatına yabancı kaldığını görünce şaşırılmak lazım.

Kendisine benzeyen zavallı insanlar arasında ve onların yarattıkları yapay ortam içinde yaşayan çocuk, belki orada parlar, fakat halka her zaman yabancı kalır ve halkın organik yaşamına herhangi bir katkı getiremez. Bütün bunlara maruz kalan böyle bir kişinin edebî alanda veya kamusal alanda yaptığı etkinliklerde yabancı bir iz taşımasına ve onun üzerine ağır bir yük gibi çökmesine veya yararsız ve anlaşılmaz bir şey gibi bir köşeye itilmesine neden şaşılınsın? Toplum tarafından sindirilmesi de zordur. Bu şekilde eğitilen bir kişi toplumun ortak mirasına bir katkıda bulunamıyorsa, yabancı unsuru ulusal unsura dönüştüremiyorsa, halkı hiçbir zaman anlayamıyorsa ve halk da onu anlayamıyorsa, halkın yararsız bir üyesi hâline geliyorsa, bazen topluma yük oluyorsa, sonradan taktığı vatanseverlik maskesi ne olursa olsun yine de vatansız bir zavallı duruma düşüyorsa buna neden şaşmalı?

Çocuk birden fazla dili aynı zamanda konuşmayı öğrenmeğe kalkıştığı zaman, sonuç çok daha kötüdür ve bu dillerden hiçbiri çocuğun ana dilinin yerini tutamaz. Çocuğun gelişiminde ana dilinin önemini ortaya koymayı başardıysak, çocukluk döneminde böyle bir dil karışımının nasıl sonuçlar doğurabileceğini ayrıca açıklamaya sanırım fazla ihtiyaç yoktur. Bunların hiçbiri ana dili olarak nitelenemez. Pek doğaldır ki böyle bir karışımda, dil, insan cinsinin bu büyük eğitimcisi, çocuğun gelişiminde hemen hemen hiçbir etki yapamaz, ve bu eğitimcinin, yani ana dilin yardımı olmadan, en seçkin öğretmenler bunu yapmakta yetersiz kalırlar. Böyle bir eğitimin örneklerini gördük. Bu çocuklar ya tamamıyla aptal veya karakterden, veya her türlü yaratıcı güçten yoksundular; en zayıf zihne sahip fakat, eğitimle bozulmamış ve topluma yararlı, sağlıklı ve eğitilmiş olarak göstermeye değer çocukların sahip oldukları yaratıcı güçten bile yoksundular. Zavallı çocuklar, son derece müşfik olan ebeveynleriniz, sizin üzerinizde ne korkunç bir cürüm işliyorlar; sadece sizi vatanınızdan, karakterinizden, şiiirden, manevî bir yaşamdan mahrum etmekle kalmıyorlar, fakat aynı zamanda kendi zevkleri için sizi gerçek bir oyuncak bebeğe çeviriyorlar. Bunları modanın gereklerini yerine getirmek için, halkın yaşamına verimli her türlü katkıdan gönüllü olarak vazgeçen bir cemiyetin hoşuna gitmek için yapıyorlar. Neden ve hangi amaçla?

Yabancı dil öğretiminin çeşitli amaçları vardır:

Bu amaçlardan ilki, dili öğrenilen halkın edebiyatını tanımak. İkincisi, zihinde mantıklı bir gelişmenin yolunu temin etmek, özellikle bu dil Yunan ve

Roma dilleri gibi organik bir şekilde gelişmişse bu anlamda zihinde çok iyi bir disiplini yaratan her dilin yapısının sindirilmesini sağlamanın yolunu bulmak. Üçüncüsü, kişilerle temas kurmayı sağlamak veya yazışma yoluyla dili öğrenilen milletin temsilcileriyle iletişim kurmak ve nihayet dördüncüsü, aynı yabancı dili konuşan yurttaşlarla konuşmak veya mektuplaşmak. Başka bir halkın dilsel zenginliğinin anahtarı durumunda olan bir dili öğrenmenin amaçlarından ilki ne kadar önemli ve zengin ise, sonuncusu yani yabancı bir dilde kendi yurttaşlarıyla konuşmak gibi garip ve barbar bir modanın gereklerini tatmin etmenin de değersiz ve anlamdan yoksun olduğu şüphe götürmez. Fakat ülkemizde yabancı dillerin eğitimi sahasında bu barbar ve garip dördüncü amaç, yani bir yabancı dili kendi vatandaşlarıyla konuşmak amacıyla öğrenim şekli takip edilmektedir; eğitilmiş sınıfın çoğunluğu olduğu kadar çok sayıdaki eğitim kurumları da bu gayeye hareket etmektedir. Babalarımızın ve annelerimizin, enstitülerimiz ve yatılı okullarımızın³ ulaşmak istedikleri amaç bu.

Eğer dillerin öğrenimi sırasında bizi ilgilendiren zihin jimnastiği olsaydı Latinceyi ve Yunancayı öğrenirdik; eğer bizi batılı toplumların zengin edebiyatları cezp etseydi, İngiliz veya Alman dillerini öğrenirdik. Fakat bizi en çok ilgilendiren şey konuşulan Fransızcadır; edebiyatına gelince görece olarak son derece fakir ve ruhu da bize yabancı bir edebiyattır. Buna pek aldırıyoruz. Eğer, yine de gözde eğitim kurumlarında Fransız edebiyatının öğretimi yapılıyorsa bu bilhassa dil pratiğini geliştirmek ve kısmen de güdülen amacın kofluğunu gizlemek için yapılmaktadır. Oysaki, şu ve bu yabancı dilin eğitimindeki hedef çok önemlidir, çünkü bu hedef belirlenirse dilin öğretim metodu da belirlenir. Edebiyatın anahtarı olarak bir yabancı dil öğrenilirse, o zaman, dikkat edebî parçaların üzerine çekilir. Eğer bir yabancı dil, bir zihin jimnastiği amacıyla öğreniliyorsa, o zaman bilhassa dilin mantıksal yapısı üzerinde durulur ve öğrencinin zihni, büyük edebî eserleri taklit yoluyla çalıştırılmaya sevk edilir. Eğer bir dil, pratik olarak konuşmak amacıyla öğrenilmek isteniyorsa, o zaman bütün dikkat ve gayret pratiğe, iyi bir telâffuza, düzgün gramer bilgisine, cümlelerin zarafetine çekilir. İçeriğine ve şu veya bu ifadeyi kullanmayı emreden kurallar üzerinde fazla durulmaz. Bir yabancı dil öğretiminin amacı içinde aynı şekilde bu dilin metot kitaplarının ve öğretmenlerinin seçiminin yapılması ve yabancı dil öğretimine başlamanın hangi yaşta yapılması gerektiğinin tespit edilmesi de önemlidir. Eğer bir dil edebî veya mantıksal amaçlarla öğretiliyorsa, çok erken yaşlarda başlamasına gerek olmadığı gibi, ana dilin kökleri çocuğun zihninde sağlam bir şekilde kök salmadan önce erken yaşta yabancı dil eğitimi zararlıdır da. Fakat eğer yabancı dil eğitiminin amacı konuşma dili ise ve düzgün bir telaffuz bizim için ön planda geliyorsa, bu durumda o zaman çocuğu neden küçük yaşta Fransızca cıvıldaşmaya zorladığımız anlaşılabilir ve yabancı dil telâffuzlarının ana dili telâffuzumuzla bozulmaması kaygısını duyarız; bu da Rus ailelerin neden Fransız mürebbiye ve hizmetçileri tuttıkları düşüncesini açıklar. Aynı şekilde Fransızcanın Rusça ile aynı amaçla eğitim kurumlarında okutulması ihtiyacı bundandır. Şüphe yok ki eğitim kurumlarımızda, özellikle genç kızların eğitiminde Fransızca edebî amaçlarla ve zihni geliştirmek için öğretilmemektedir. Bakınız, bu kurumlardaki öğretmenler edebî bir eserin tamamını öğrencilere vermekden

çekinmektedirler ve onlara içinde çeşitli yazarlardan alınmış hakikaten acınacak durumda olan parçaların bir araya getirildiği kitapları önermektedirler. Bu parçalar eserin kendisi hakkında hiçbir fikir veremezler ve sadece cümleleri incelenir. Gerçekten *Voltaire*'in, **Rousseau**'nun, *Hugo*'nun, *Dumas*'nın, *Sue*'nün, *Béranger*'nin eserleri genç kızlara nasıl açıklanabilir? Eğer eğitim kurumlarımızın öğrencileri, erkek ve kız öğrenciler, Fransız edebiyatının en iyi örneklerini dilinin yanında fikirleri ve ruhunu aynı zamanda sindirebilselerdi, ebeveynlerimiz ve eğitimcilerimiz pek hoşnut olmazlardı. Bu nedenle erkeklere ve genç kızlara sakatlanmış *Corneille*'i ve *Racine*'i tanıttıktan ve *Molière*'den kısa bir özet verdikten sonra, onlara içinde özgün duygular kadar düşüncelerin de nadiren bulunduğu orta derecede, yavan eserler sunulur. Ardından kitabevlerimizi dolduran bu baştan çıkarıcı ürünler onlardan saklanır, ama ne yazık ki bizim kadınlarımızın kütüphanelerini doldururlar. Bu canavarca eğitim usulü acınacak durumda, gülünç ve tuhaftır. Düşünce ve duygudan yoksundur.

Almanca için de aynı şey söylenebilir; fakat ikinci planda bulunduğu için, eğitiminin sonuçları daha az acınacak durumdadır. Almancada çok kullanılan bir kaç cümle ezberledikten, hatasız bir kaç kelime yazmayı öğrendikten, bir nefeste *Goethe*'nin, *Schiller*'in, *Lessing*'in eserleri hakkında sert eleştirilerden, *Nibelungenler* hakkında açıklamalarda bulunduktan sonra, gözde eğitim kurumlarımızın öğrencileri bütün bu gayrete rağmen, *Schiller*'in bir sayfasını bile anlamazlar, hele *Goethe*'den hiç bahsetmeye gerek yok ve Alman edebiyatını ne inceleme arzusunu kazanırlar ne de inceleme olanağını bulurlar. Fakat Almanca, Rus sosyetesinden sohbetlerde kullanılmadığından, bu dilin uzun uzun eğitimi pek az meyve vermiştir. Genç bir adam veya genç bir kadın, bir Alman fırıncı ile veya bir Alman ayakkabıcı ile kolaylıkla anlaşabilirler ve dışarıda üç veya dört Avrupa dilini az çok konuşan bazen de çok iyi konuşan bir otel garsonu karşısında Almanca bilgileriyle kendilerini öne çıkarırlar. Bir Rus şairin «eğer bu çok üzüntülü⁴ olmasaydı eğlenceli olacaktı» dediği gibi, eğer yabancı dil eğitiminin cılız meyveleri çocukların en güzel yıllarına, eğitim sürelerinin yarısından fazlasına mal olmasaydı ve sanki kötü bir şey yapıyorlarmış gibi veya kaba saba şeyler söylüyormuş gibi nedenlerle çeşitli cezalarla kullanımı yasaklanan ana dillerini daha iyi öğrenmelerine engel olmasaydı! Çocuğun ruhu kendisine yakın ve sempatik gelen, gelişmesine uygun ve kolay olan formlarla kendisini ifade etme ihtiyacını duyar, fakat öğretmeni ona: «hayır!» der ve manevî gelişimini sadece yavaşlatmakla kalmaz, aynı zamanda kesintiye de uğratar; şüphesiz ki bu kesintiye uğrama çocuğun yaşantısı boyunca gelişmesi üzerinde etkisini hissettirir. Çocuğun zihninde ve duygularında bir ilgisizlik, ruhunda sıcaklıktan ve şiirden yoksunluk, düşünce üzerinde cümlenin baskın olması: bütün bunlar bu tür eğitim çabalarının sonuçlarıdır.

Rusya'da kendilerini biraz da İngiliz edebiyatının temsilcisi olarak tanıtan bizdeki İngilizce çevirmenleri bu dilde on kelimeyi art arda söyleyemedikleri ile kalmıyor, fakat çok sevdikleri ve çok iyi bildikleri bir yazardan bir satırı yüksek sesle okumaya birden heves etselerdi, okumalarından yayılan barbar seslerden, önce kendilerinin ürkeceklerine inanıyorum. Biz şekli küçümsemeyi doğru bulmuyoruz, çünkü seslerin kendileri de dilin güzellikleri ve özelliklerini kapsarlar,

fakat samimî olmak gerekirse ve eğer bir seçim yapmak lâzım gelirse, bazılarında ne kadar tuhaf görünebilse de biz yine özünü kabuğuna tercih ederdik. Çocukluklarının ilk zamanlarında ve hemen hemen zahmetsizce birden fazla yabancı dili öğrenmiş olan insanlar, ana dilinin bu insanların zihinsel doğalarının gelişimi üzerinde sağladığı sağlıklı etkiden mahrum kalırlar. Bu şekilde kazanılmış bir yabancı dil bilgisi, bir insanı kültürlü yapmaz ve bizde, yalnız Fransızcada düşündükleri hâlde gerçek Tatarlar gibi düşünen ne kadar kişi vardır !

Bununla beraber ümit ediyoruz ki, kimse yukarıda söylediklerimizden ilke olarak yabancı dil eğitime karşı olduğumuzu çıkarmasın; aksine, eğitilmiş sınıfa ait kişilerin eğitiminde yabancı dilin gerekli olduğunu düşünüyoruz, özellikle bizde. Dahası: yalnız Avrupa dillerinin öğretimi ve özellikle modern dillerin öğretimi bir Rus'a tam bir gelişme olanağını verebilir, bu olmadan bilimin geniş ve sarp yolu kendisine hep kapalı kalacaktır. Bir insan eğer batının bilim ve edebiyat hazinesinin anahtarını elinde bulundurmuyorsa tutarsızlık, belirsizlik, bütünlükten yoksunluk, tek taraflı bir karakter, bilgi ve belgeye dayalı kanıtlara dayanma olanaksızlığı, kişi çok zeki olsa bile, onu hep izleyecektir. Yabancı dillerin öğretilmesine bizim karşı olmak şöyle dursun, yabancı dil öğretiminden beklenen amaca ulaşılmadığına inanıyoruz. Eğitim kurumlarımızda ulaşılması gereken seviye için çok daha fazla gayret göstermek gerekir. Sadece liselerde, seminerlerde (papaz okulları) ve imtiyazlı yatılı askerî okullar (corps de cadets)* amacına ulaşamadığı gibi, öğrencilerimize bir veya iki yabancı dilin yeterli pratik bilgisini veren okullarımızda ve enstitülerde⁵ bile amacına ulaşamamıştır. Üstelik düşünüyoruz ki az buçuk eksiksiz bir öğretim vermek iddiasında bulunan bütün okullarda, Almanca'nın ve Fransızca'nın yanında İngilizcenin de verilmesini temenni ederdik. Yabancı dil eğitimi amaçlarının aşağıdaki şekilde sıralanmasının doğru olduğuna inanıyoruz.

1) Her yabancı dil eğitiminin amacı edebiyat bilgisi olmalı, ardından zihin jimnastiği ve son olarak, mümkün olduğu kadar, öğretilen dilin pratiği olması gerekir. Günümüzde ise bunun aksi yapılmaktadır.

2) ***Yabancı dil eğitimi, çok küçük yaşlarda başlamamalı, çocuğun ruhunda ana dilinin köklerini derinlere saldığının tespiti yapılmadan önce, çocuk hiçbir zaman yabancı dile başlatılmamalı.*** Bu anlamda genel bir zaman tespit etmek olanaksızdır. Bazı çocuklar 7 veya 8 yaşında bir yabancı dil öğrenmeye başlayabilirler (hiçbir zaman daha erken yaşlarda değil), diğerleri 10 veya 12 yaşlarında başlayabilirler. Almaları ve kavramaları çok zayıf kimselerle ilgili olarak, tavsiyemiz iyisi mi hiç başlamamalı, zaten sınırlı olan kapasitelerini yabancı dil daha da boğabilir. Aslında azıcık da ilginç olsa düşüncelerini üç yabancı dille budalalık göstermesi yerine ana diliyle ifade etmesinin tercih edilmesi daha uygun değil mi ?

Fransızca'nın, insanların budalalıklarını ustaca kurulmuş ve iğneleyici cümlelerle başkalarının zekâlarını değerlendirme imkânını sağlarken, kendi budalalıklarını kısmen gizleme⁶ olanağını verdiğini biliyoruz. Onları ancak Rusça konuşturarak budalalıklarını ortaya koyabilirsiniz. Fakat bu cins eğitimin hedefleri pedagoji alanına girmez.

3) Yabancı diller art arda öğretilmeli, iki dil asla bir arada verilmemeli.

Bunun sebebi de makalenin başında anlatmaya çalıştığımız doğrudan dilin doğasından ileri gelmektedir.

Çocuk birinci dile iyice hâkim olduktan ve yeterli bir serbestlikle kullanmaya başladıktan sonra ikinci yabancı dili öğrenmeye başlamalıdır. Programları sistemleştirme tutkumuz bizi eğitim kurumlarımızın çoğunda beraber ve tamamen paralel iki yabancı dil eğitime sevk etti. Sonuçları yine de hüzün verici. İki tavşanı aynı anda yakalamaya kalkınca, çocuklar genel olarak hiç birini yakalayamazlar, bunun içindir ki kurumlarından bazı gramer kurallarıyla ve iki yeni dilde bir kaç yüz kelime bilgisi ile mezun olmaktadır. Fakat bu onların ne işine yarayabilir ki? Bir yabancı dil bilgisi o dilin en azından, akıcı bir şekilde okunabilmesiyle gerçekleşir. Bu olmadan herhangi bir yarar sağlamaz. Eğer şu anda bir okul, aynı anda iki yabancı dili istenilen düzeyde verememe yerine, iki dilin öğrenilmesi için yetersiz olan zamanın tamamını bir dile harcayarak sadece Almancayla yetinse daha iyi olmaz mı? Her iki dili de öğrenememektense bütün gayreti bir dile harcayarak onu öğretmek daha iyi olmaz mı? Bu açık bir hakikat gibi görünmektedir. Bununla birlikte dört yıl boyunca önemli bir pedagoga bunu anlatmak için boş yere çaba sarf ettik. Bu kadar temel gerçekleri açıklamak durumunda kalıyorsak okuyucu bizi lütfen bağışlasın.

4) Şu veya bu yabancı dilin eğitimi büyük bir hızla ilerlemelidir ve sık sık alıştırmalar verilmelidir. Çünkü bu eğitimde hiçbir şey, unutmamaları için verilen alıştırmalar ve tekrarlardan daha önemli değildir.

Haftada iki saat Almancaya iki saat Fransızcaya ayırma fikri bunu tasarlayan kişinin pedagojik bilgiden yoksun olduğunun göstergesidir. Çocuğun zamanının gereksiz yere harcanmasını istemiyorsak, azıcık da olsa olumlu sonuçlara ulaşmak istiyorsak, haftada ne iki ne dört saat yeterlidir. İlk zamanlarda en az yedi veya sekiz saat verilmelidir. Her yabancı dil eğitiminin başlangıcında çocuğun mümkün olduğu kadar çabuk üstesinden gelmesi gereken bazı sıkıcı durumlar vardır. Basit şeyleri anlamaya ve okumaya başlar başlamaz, dersler onun için zevkli hâle gelir. O zaman kazandığı bilgileri korumak ve daha ileriye götürmek için ne çok zamana ne de daha fazla çabaya gerek kalır ve aynı uygulama ile ikinci yabancı dile başlanabilir. Hedeflenen bir sonuca ulaşmak amacıyla dışarıda her yerde böyle yapılmaktadır. Yoksa herhangi bir programı doldurmak bir amaç değildir. Bugüne kadar okullarımızda yapıldığı gibi, yedi veya sekiz sene boyunca Fransızca veya Almanca fiil çekimleri öğrenme ile zamanlarını geçirmelerinden daha gülünç, daha yararsız ve kaba ne olabilir?

5) Bir çocuğa yabancı dil öğretilirken ne kadar çaba sarf edilirse, aynı şekilde ana dilini de öğretmek için o derece gayret sarf edilmelidir: Yoğun yabancı dil eğitiminin, çocuğun zihinsel gelişiminde kaçınılmaz olarak meydana getirdiği zararları önlemenin tek yolu bu. Çocuk, yabancı dilde çok zor şeyleri anlamaya başlayınca bundan hemen yararlanarak ana dili derslerinde Rusça öğretmenlerinin denetimi altında yabancı dilden çeviriler yaptırılmalıdır. Bu şekilde yabancı dil eğitiminin yol açabileceği bazı zararları önlemek ve bunları Rus zihniyetine dönüştürmek için ana dili eğitimi vermek suretiyle sürekli mücadele edilmelidir ve ana dili eğitimi desteklenmelidir. Bunun için çocuklara halkın edebiyatı ve şarkıları ezberletilmeli, ulusal yazarların eserleri okutulmalı, ülkesinin

konuşma dili öğretilmelidir. Fakat şunu da bize diyebilirler: Böyle bir eğitim, çocukların yabancı dili ana dilleri gibi öğrenirken hatta ana dillerinden önce, kazandıkları o hakikî Fransızca telâffuzunu hiçbir zaman onlara veremez. Bu *tartışılmaz bir hakikattir*. Buna göre, manevî bir gelişmenin iyi yönlendirilmesi, manevî yaşamın doluluğu, düşüncenin, duyguların, şiirin gelişimi, insanın milliyeti, vatanına yararlı olma kapasitesi, ahlakî anlamı ve hatta çocukların dini, onlar için bir Paris telâffuzundan daha az değerli ise, makalemizi boş yere okumuşlardır.

Notlar:

1. *Daha önce başka bir makalede bunu göstermeye çalışmıştık:* Burada «Eğitimin millî karakteri» isimli makaleye gönderme yapılmaktadır.

2. *Pouchkine osti (hostie) pazarcılarının yanında Rusçayı öğrenebilirdi.*

-Alexandre Pochkine (1799-1837), büyük Rus şairi, Rus edebiyatında realist akımın kurucusu ve bu edebiyatın reformcusu. Ulusal edebî dilin oluşum sürecini eseriyle tamamladı. Pouchkine'e göre Rus edebiyatı, ana dilin bitmez tükenmez hazinelerinden yararlanmalıdır. Ouchinski, Pouchkine'in şu sözlerini hatırlatmaktadır: «(Yabancı eserleri okumayan ve Allah'a şükür düşüncelerini Fransızca ile ifade ederek bozmayan) sade insanların konuştuğu dil üzerinde çok derin araştırmalar yapmaya değer. Alfieri İtalyancayı Floransa pazarında incelerdi. Bazen Moskova'nın Hosti semtindeki kadın pazarcıları dinlemek fena olmaz. Arı ve düzgün bir dil konuşurlar.» (*A.Pouchkine, œuvres complètes en seize volumes*) Éditions de l'Académie des Sciences.de l'U.R.S.S,1937-1949, t. XI, pp.148-149, Ed.russe).

3...*Enstitü ve pansiyonlarımız*. Rusya'da iki tip enstitü vardı: asil genç kızların gittiği enstitüler. Bunlar asiller ve zenginler sınıfının kızlarına tahsis edilen imtiyazlı yatılı eğitim ve öğretim kurumlarıydı. Bu tip enstitüler XX. yüzyılın başına kadar varlıklarını sürdürdüler. İkinci tip enstitüler ise masrafları asiller cemiyeti tarafından karşılanan erkek çocuklara tahsis edilen orta dereceli yatılı eğitim ve öğretim kurumlarıydı. Bunlar XIX. yüzyılın altmışlı yıllarında düşüşe geçtiler sonradan da ortadan kayboldular.

Pansiyonlara gelince, bunların birçok tipi vardı. XVIII. yüzyılın başından itibaren, özel pansiyonlar açılmaya başlandı. Buralarda en fazla dikkat yabancı dillerin öğretimine gösterilirdi, özellikle Fransızcanın eğitimine ve iyi ve kibar davranışlara (bonnes manières) önem verilirdi. Resmî pansiyonlar XVIII. yüzyılın sonlarına doğru görünmeye başladılar. Bazıları imtiyazlı yatılı liselerdi (Petersburg'da ve Moskova'da), diğerleri «öksüzler pansiyonu» adı altında asillerin ve eyalet memurlarının çocuklarına tahsis edilen pansiyonlardı.1828 tarihli ilk ve orta öğretim kurumları yönetmeliğine göre, üst sosyal sınıflara mensup kişilerin çocuklarına «uygun bir eğitimin» verilmesi amacıyla liselerin yanında sözde «asiller pansiyonları»nın açılması mecburiyetini getiriyordu. Bu pansiyonların öğrencileri dersler arasındaki boşluklarda, tamamlayıcı ders adı altında, yabancı dil, müzik, dans ve eskrim öğrenirlerdi. XIX yüzyılın ortalarına doğru, «asillere ait pansiyonlar» düşüşe başladılar.

4. «*Bütün bunlar o kadar üzüntülü olmasaydı eğlenceli olacaktı*» ...Büyük Rus şairi Mikhaïl Lermontov (1814-1841) tarafından A. Smirnova'ya adanan şiirden alınmış cümle.

5 Sadece liselerde, seminer (papaz okullarında) ve imtiyazlı askeri okullarda (*corps des cadets*) değil.-Liseler, temel olarak filoloji ve insanî bilimler eğitimi verilen klasik denilen orta öğretim kurumlarıydı. İlk Rus erkek lisesi 1725 yılında Petersburg'da açıldı.1864-1871 döneminde propramlarında tabiat bilimlerine yer veren az sayıda teknik liseler vardı; sonra bu okullar meslek okullarına dönüştürüldüler. Kız liseleri XIX. yüzyılın 60'lı yıllarından itibaren açılmaya başladılar.

Papaz okulları (Séminaire) Rusya'da ihtisaslaşmış orta dereceli öğretim kurumlarından biri. Bunların en yaygın olanları kilise ile ilgili alanda faaliyet gösterenleri olmuştur. Eğitim süresi altı yıldır. Öğrenciler klasik liselerdeki eğitime benzer genel bir eğitim alıyorlardı ve tamamlayıcı olarak psikoloji, pedagoji ve felsefe dersleri, üst sınıflarda ilahiyatla ilgili dersler alırlardı.

Kilise eğitimi ağırlıklı Rus okullarının (seminaire) çoğunda eğitim ve öğretim kalite bakımından oldukça aşağı seviyelerdeydi. Seminer kelimesi tatsız tuzsuz ve skolastik bir eğitimi çağırıyordu.

XIX.yüzyılın 60'lı yılların sonlarından itibaren Rusya'da Pedagojik seminerler açılmaya başladı. Buralarda ilköğretim kurumlarının öğretmenleri yetiştirilirdi. Ouchinski bunların öncüsü oldu. Pedagojik seminerlerin ilk projesini ve programlarını ayarlayıp hazırladı. Makale «*Revue du ministère de l'Instruction publique*» adlı derginin 2.ve 3.sayılarında yayınlandı.

Corps des cadets'ye gelince, bunlar imtiyazlı sınıfların yatılı orta dereceli askerî okullarıydı. Bu okulların ilki 1731 yılında Petersburg'da eğitime başladı. Bu okullar 1863-1866 yıllarında askerî liselere dönüştürüldüler ve 1882 yılında tekrar *corps de cadets* şeklinde düzenlendiler.

6.*Fransızcanın insanların aptallıklarını kısmen gizlemeye izin verdiğini biliyoruz...*Ouchinski burada Pouchekine'nin kendisine bütün akşam konuştuğu kadının zeki olup olmadığını kendisine sorulduğu zaman «Bilmiyorum çünkü Fransızca konuşuyordu» cümlesini ima etmektedir.(s.277)

©<http://www.ege-edebiyat.org>